

Wrocław, 27 marca 2018 r.

prof. dr hab. Zdzisława Wrzosek

AKADEMIA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO
we WROCŁAWIU
Katedra Fizjoterapii
w Dysfunkcjach Narządu Ruchu
51-612 Wrocław, al. I.J. Paderewskiego 35
tel. 71 347 30 76

Recenzja rozprawy doktorskiej lek. med. Magdaleny Dadel

Tytuł rozprawy: **Badania nad wpływem mobilności rzepki na stan funkcjonalny stawu kolanowego**

Podstawę opracowania recenzji stanowi Uchwała Nr 391/II/2018 Rady Wydziału Lekarskiego Kształcenia Podyplomowego Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu z dnia 21 lutego 2018 r.

1. Ocena formalna rozprawy

Przedstawiona do oceny rozprawa stanowi opracowany maszynopis liczący 167 stron, treść rozprawy jest zgodna z tytułem pracy i została podzielona na 13 rozdziałów. Układ rozdziałów jest zgodny z zasadami przyjętymi dla tego typu opracowań. Autorka zachowała odpowiednie proporcje między teoretycznym wprowadzeniem do problematyki rozprawy, a częścią oryginalną dysertacji. W kwestii budowy pracy mam uwagę odnośnie podrozdziału 4.3. W przypadku kiedy Autor planuje wydzielenie z treści pracy tylko jednego podpunktu, należy tę część tekstu oddzielić np. akapitem. Wydzielenie tylko jednego podpunktu z rozdziału bądź podrozdziału nie jest poprawne. Kolejna uwaga dotyczy rozdziału 13, w którym w podrozdziale 13.11 Doktorantka podała wykaz zastosowanych w pracy skrótów. Taki załącznik jest bardzo pomocny dla czytelnika pracy, ale bardziej właściwe wydaje się jego umieszczenie na początku pracy bezpośrednio przed tekstem, chyba że taka budowa pracy stanowi wymóg Wydziału przeprowadzającego przewód doktorski.

W pracy zawarto 96 rycin i 36 tabel z tego 38 rycin i 12 tabel zamieszczono w załącznikach. Na podkreślenie zasługuje dokumentacja fotograficzna, która ułatwia czytelnikowi wyobrazenie sobie autorskiego zestawu pomiarowego, zastosowanego w realizacji pracy oraz umieszczona w rozdziale 13 na stronie 133 i 134 rycina 58, przedstawiająca instrukcję mobilizacji rzepki.

Piśmiennictwo liczy 171 pozycji. W tej liczbie zawarto 23 pozycje w j. polskim, 146 pozycji obcojęzycznych oraz 2 adresy internetowe. Wszystkie pozycje są w sposób bezpośredni lub pośredni związane z tematyką opracowania i zostały cytowane w tekście rozprawy. Z tej liczby piśmiennictwa 39 pozycji zostało wydane przed rokiem 2000. Wydaje się mało zasadne umieszczanie w spisie piśmiennictwa pozycji literatury o tak odległym roku ich wydania, zwłaszcza że pozostała, bardziej współczesna część piśmiennictwa jest dobrze dobrana do tematu opracowania i wystarczająco przybliży Doktorantce oraz czytelnikowi analizowane zagadnienia. Umieszczenie w spisie piśmiennictwa 6 podręczników anatomii, niekiedy o bardzo odległym okresie ich wydania, dwukrotnie „Testów klinicznych w badaniu kości, stawów i mięśni” /K. Buckup – poz. 106 i 109/ oraz podręcznika autorstwa Zimmermann-Górskiej „Reumatologia kliniczna” /poz. 27 i 33/ jest zbędne i zwiększa bez uzasadnienia objętość pracy. Należy korzystać i cytować literaturę z najnowszego wydania danych autorów z takiej samej lub zbliżonej tematyki. Uwagę budzi niekompletny zapis bibliograficzny, w którym Doktorantka stosuje niekiedy pewną dowolność w sposobie zapisu np. pełne imię autora, innym razem pierwszą literę imienia, odrębny zapis roku, numeru i stron, błędy literowe w tytułach czasopism i nazwiskach autorów czy niekiedy tytuł zawiera cudzysłów, a innym razem napisany jest innym rodzajem czcionki.

2. Ocena merytoryczna pracy

Choroba zwyrodnieniowo-zniekształcająca stawów jest przewlekłą patologią o wieloczynnikowej etiologii, w przebiegu której dochodzi do zaburzenia równowagi pomiędzy procesami regeneracji i degeneracji chrząstki stawowej oraz warstwy podchrzęstnej kości. Patologia ta jest najbardziej powszechną chorobą dotyczącą stawów i może dotyczyć jednego, kilku lub wielu stawów jednocześnie. Wyraźnie związana jest z procesem starzenia – stanowi najczęstszą przyczynę bólu i niepełnosprawności osób starszych – lecz może także dotyczyć osób młodszych. W podobnym zakresie dotyka obu płci, jednakże istnieją znaczące różnice w zapadalności na chorobę zwyrodnieniowo-zniekształcającą poszczególnych stawów. Patologia ta w Polsce występuje u około 8 milionów osób, u których w przypadku lokalizacji

w obrębie dużych stawów kończyn dolnych upośledzona jest lokomocja, co nie pozostaje bez wpływu na jakość życia tych chorych. Najczęstszą lokalizacją omawianej patologii są stawy kolanowe, a jej początek to zmiany chorobowe w stawach rzepkowo-udowych. Z powodu takiego usytuowania zmian początkowych szczególne znaczenie ma prawidłowa ruchomość rzepki i obiektywna ocena jej funkcji. Z przedstawionej w pracy doktorskiej analizy dotychczasowych metod oceny mobilności rzepki wynika, że mają one wiele ograniczeń np. są inwazyjne w stosunku do pacjenta lub wymagają zastosowania drogiego sprzętu.

Badania Doktorantki przedstawione w recenzowanej pracy wpisują się w próbę rozwiązania bardzo istotnego, rehabilitacyjno-ortopedycznego problemu. Stwarzają one oryginalne możliwości obiektywizacji oceny funkcji rzepki, a poprzez podanie metod jej mobilizacji mogą przyczynić się do przywrócenia prawidłowej mobilności u pacjentów z dysfunkcją stawu kolanowego w przebiegu omawianej patologii.

W części wstępnej pracy, w oparciu o zebraną literaturę, Autorka z dużą znajomością zagadnienia wprowadza czytelnika w tematykę rozprawy. W rozdziale tym są zawarte elementy anatomii, biomechaniki i fizjologii rzepki oraz przegląd metod badań nad jej mobilnością. Bardzo istotną częścią tego opracowania jest rozdział 2 zatytułowany „Podsumowanie aktualnego stanu wiedzy i badań – postawienie problemu”. Takie zbiorcze spojrzenie na omawiane zagadnienie pozwoliło Doktorantce na postawienie trzech celów i przyjęcie hipotez, które odpowiadają tematowi rozprawy.

3. Materiał i metody

Rozdział 4 Doktorantka zatytułowała „Materiał badawczy i metodyka badań”. Prawdą jest, że pacjenci są materiałem badawczym Doktorantki, lecz aby dać wyraz właściwemu, podmiotowemu traktowaniu ludzi i uniknąć ich uprzedmiotowienia oraz dehumanizacji, proponuję stosować określenie „osoby badane”.

Oдноśnie osób badanych mam następujące uwagi:

- w wielu miejscach tekstu pracy spotyka się pojedyncze informacje zawierające charakterystykę osób biorących udział w badaniu; dla przejrzystości charakterystyki grupy należało w tym rozdziale podać np. jako podpunkt kryteria włączenia i wyłączenia z badań;
- brakuje informacji o kryterium przydziału badanych do grupy B lub K;
- zwraca uwagę zbyt duży przedział wiekowy badanych (od 52 do 82 lat), co nie jest bez znaczenia w związku z autotrenowaniem w warunkach domowych.

Badania przeprowadzone przez Doktorantkę obejmowały:

- A. Fazę testującą, w której testowano prototyp sprzętu oraz jego wersję udoskonaloną. Skonstruowany przez Autorkę dysertacji sprzęt w celu pomiaru ruchomości rzepki nazwany został *rzepkomierzem*.
- B. Fazę badań, w której badaniami objęto 80 stawów kolanowych u 41 kobiet oczekujących na leczenie operacyjne w Klinice Ortopedii i Traumatologii Narządu Ruchu Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu. Na prowadzenie badań Doktorantka uzyskała zgodę Komisji Bioetyki UM we Wrocławiu oraz zgodę badanych osób.

Dobór metod badań jest odpowiedni do tematyki rozprawy oraz umożliwia realizację przyjętych celów pracy.

W zakresie opisanym w podrozdziale 4.3 dobór metod analizy statystycznej jest właściwy.

Rozdział 5 „Wyniki” poza wynikami zawiera także ich omówienie, co wielokrotnie zostało powtórzone w rozdziale 6 zatytułowanym „Omówienie wyników badań i dyskusja”. Sądzę, że gdyby rozdział 5 nosił tytuł „Wyniki badań i ich omówienie”, a dyskusja, która jest bardzo ważną częścią takich opracowań, stanowiłaby odrębny rozdział, praca stałaby się bardziej przejrzysta. Zmniejszyłaby się również jej objętość w wyniku eliminowania powtórzeń we wspomnianym zakresie. Rozdział ten jest bardzo obszerny i zajmuje 28 stron. Przedstawione wyniki, mimo nie zawsze starannej ich prezentacji (np. na str. 59 znajduje się tabela bez podpisu, a właściwie jej połowa), uwidaczniają znaczący wkład pracy i determinację Doktorantki, którymi wykazała się podczas pisania tego rozdziału. Co najważniejsze, uzyskane wyniki pozwalają na sformułowanie wniosków wynikających z celu pracy.

W części dysertacji zawierającej dyskusję Autorka potwierdziła szeroką wiedzę dotyczącą omawianej problematyki, wykazała się znajomością piśmiennictwa oraz umiejętnością syntezy i krytycznej analizy uzyskanych wyników. W końcowej części tego rozdziału Doktorantka zachęcona aplikacyjną wartością urzędzenia własnej konstrukcji planuje jego udoskonalenie i kontynuację badań. Świadczy to zarówno o jej naukowym, jak i terapeutycznym zaangażowaniu w próbę rozwiązywania tak istotnego leczniczo-społecznego problemu.

W pracy spotyka się błędy w nazewnictwie medycznym, określenia potoczne, błędy stylistyczne, językowe i literowe.

Reasumując należy stwierdzić, że przedstawiona do oceny rozprawa doktorska, pomimo wykazanych niedociągnięć ma istotne znaczenie naukowe i aplikacyjne. Nowością jest poszukiwanie przez Doktorantkę metod rozwiązania ważnego problemu rehabilitacyjno-ortopedycznego o znaczeniu społecznym z wykorzystaniem aparatu własnej konstrukcji. Autorka wykazała się dobrą znajomością zagadnień podjętych w dysertacji oraz posiada umiejętność organizacji badań naukowych i samodzielnego ich prowadzenia, a także krytycznego spojrzenia na uzyskane wyniki. Przedstawione z obowiązku recenzenta uwagi mogą mieć niekiedy charakter dyskusyjny i nie umniejszają istotnej wartości pracy.

4. Opinia końcowa

Praca doktorska lek. med. Magdaleny Dadel pod tytułem „Badania nad wpływem mobilności rzepki na stan funkcjonalny stawu kolanowego” spełnia aktualne wymogi Ustawy stawiane przed tego typu opracowaniami w zakresie stopni i tytułów naukowych.

W związku z powyższym przedkładam Wysokiej Radzie Wydziału Lekarskiego Kształcenia Podyplomowego Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu wniosek o dopuszczenie lek. med. Magdaleny Dadel do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Łopisław Wrzosek